

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (nionde avdelningen)

den 13 juli 2023 *

”Begäran om förhandsavgörande – Konsumentskydd – Direktiv 93/13/EEG – Oskäliga avtalsvillkor i konsumentavtal – Avtal om hypotekslån – Avtalsvillkor som föreskriver rörlig räntesats – Jämförelseindex som grundas på den effektiva årliga räntesatsen (effektiv ränta) för hypotekslån beviljade av kreditinstitut – Index som föreskrivs i lag eller förordning – Uppgifter som anges i ingressen till rättsakten – Kontroll av om kravet på transparens är uppfyllt – Bedömning av om avtalsvillkoret är oskäligt”

I mål C-265/22,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Juzgado de Primera Instancia n° 17 de Palma de Mallorca (Förstainstansdomstol nr 17 i Palma de Mallorca, Spanien) genom beslut av den 19 april 2022, som inkom till domstolen den 20 april 2022, i målet

ZR,

PI

mot

Banco Santander SA,

meddelar

DOMSTOLEN (nionde avdelningen),

sammansatt av avdelningsordföranden L. Rossi, samt domarna J.-C. Bonichot och O. Spineanu-Matei (referent),

generaladvokat: L. Medina,

justitiesekreterare: handläggaren L. Carrasco Marco,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 16 mars 2023,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– PI och ZR, genom F. Fuster-Fabra Toapanta och A. Rebollo Redondo, abogados,

* Rättegångsspråk: spanska.

- Banco Santander SA, genom J.M. Rodríguez Cárcamo och A.M. Rodríguez Conde, abogados,
- Spaniens regering, av A. Ballesteros Panizo, i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, av S. Pardo Quintillán och N. Ruiz García, båda i egenskap av ombud

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen dels av artiklarna 5 och 7 Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på den inre marknaden och om ändring av rådets direktiv 84/450/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG, 98/27/EG och 2002/65/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004 (direktiv om otillbörliga affärsmetoder) (EUT L 149, 2005, s. 22), dels av artiklarna 3.1, 4, 5 och 6.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29: svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan ZR och PI och å andra sidan Banco Santander SA, angående giltigheten av ett avtalsvillkor om regelbunden översyn av den räntesats som är tillämplig på ett hypotekslån som beviljats ZR och PI av Banco Santanders rättsliga föregångare.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Direktiv 93/13/EEG

- 3 Artikel 3.1 i direktiv 93/13 har följande lydelse:

”Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.”
- 4 I artikel 4 i samma direktiv föreskrivs följande:

”1. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 7 skall frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av.

2. Bedömningen av avtalsvilkors oskälighet skall inte avse vare sig beskrivningen av avtalets huvudföremål eller förhållandet mellan pris och ersättning, å ena sidan, och sålda tjänster eller varor, å andra sidan; detta gäller i den mån dessa villkor är klart och begripligt formulerade.”

5 Artikel 5 i nämnda direktiv har följande lydelse:

”I avtal där alla eller vissa villkor som erbjuds konsumenten är i skriftlig form skall dessa villkor alltid vara klart och begripligt formulerade. Vid tveksamhet om ett avtalsvilkors innebörd skall den för konsumenten mest gynnsamma tolkningen gälla. Denna tolkningsregel gäller inte vid de förfaranden som föreskrivs i artikel 7.2.”

Direktiv 2005/29

6 Enligt artikel 19 i direktiv 2005/29 skulle medlemsstaterna senast den 12 juni 2007 ha antagit och offentliggjort de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv och genast ha underrättat Europeiska kommissionen om detta. Dessa bestämmelser skulle tillämpas senast den 12 december 2007.

Spansk rätt

7 Artikel 1258 i Código civile (civillagen) har följande lydelse:

”Avtal ingås genom att enighet uppnås och är från och med den tidpunkten bindande, inte enbart när det gäller fullgörande av vad som uttryckligen avtalats, utan även när det gäller alla följder som god tro, branschpraxis och lag ger avtalet utifrån dess art.”

8 Direktiv 93/13 införlivades med spansk rätt genom ley 7/1998, sobre condiciones generales de la contratación (lag 7/1998 om allmänna avtalsvillkor) av den 13 april 1998 (BOE nr 89 av den 14 april 1998, s. 12304).

9 I artikel 7 i denna lag föreskrivs följande:

”Följande allmänna villkor ska inte anses ingå i avtalet:

- a) Allmänna villkor som konsumenten inte konkret har getts tillfälle att ta ställning till i sin helhet före avtalets ingående eller som inte har undertecknats, i förekommande fall, enligt artikel 5.
- b) Allmänna villkor som är oläsliga, tvetydiga, oklara och obegripliga, med undantag – såvitt gäller den sistnämnda typen av avtalsvillkor – för det fall då avtalsparten skriftligen och uttryckligen har godtagit dem och för det fall de uppfyller kraven enligt specifik lagstiftning angående avtalsvilkors transparens inom detta område.”

10 I artikel 8 i denna lag föreskrivs följande:

”1. Allmänna villkor som strider mot bestämmelserna i denna lag, eller mot någon annan tvingande bestämmelse eller förbud, till nackdel för den som har ingått avtalet är i sig ogiltiga, såvida inte något annat föreskrivs i nämnda bestämmelser.

2. I synnerhet gäller att oskäligen allmänna avtalsvillkor ska vara ogiltiga om avtalet har ingåtts med en konsument ...”

- 11 I artikel 4.1 i ley 3/1991 de Competencia Desleal (lag 3/1991 om illojal konkurrens) av den 10 januari 1991 (BOE nr 10 av den 11 januari 1991, s. 628) föreskrivs följande:

”Varje handlande som objektivt sett strider mot kraven på god sed anses vara otillbörligt.

Vid förbindelser med konsumenter och användare ska en näringsidkares eller yrkespersons handlande anses strida mot kraven på god sed om det strider mot god yrkessed, som förstås som den nivå av kompetens och särskild omsorg som kan förväntas av en näringsidkare enligt god affärssed på marknaden, ett handlande som i väsentlig grad snedvrider eller kan snedvrیدا det ekonomiska beteendet hos en genomsnittskonsument eller en genomsnittlig gruppmedlem som handlandet riktar sig till, om det rör sig om en affärsmetod som riktar sig till en viss konsumentgrupp.

Med ekonomiskt beteende hos en genomsnittskonsument eller en användare avses i denna lag varje beslut genom vilket konsumenten eller användaren väljer att agera eller avstå från att agera såvitt gäller följande:

- a) Val av anbud eller leverantör.
- b) Förvärv av varor eller tjänster och, i förekommande fall, formerna och villkoren för förvärvet.
- c) Betalning av hela eller delar av priset eller någon annan form av betalning.

...”

- 12 Artikel 7 i lagen, med rubriken ”Vilseledande utelämnanden”, har följande lydelse:

”1. Det anses otillbörligt att utelämnas eller dölja information som är nödvändig för att mottagaren ska kunna fatta ett välgrundat beslut beträffande sitt ekonomiska beteende. En affärsmetod ska även anses vara otillbörlig om den information som näringsidkaren lämnar är oklar, obegriplig, tvetydig eller lämnas på ett olämpligt sätt, eller inte anger affärsmetodens kommersiella syfte om detta inte redan framgår av sammanhanget.

2. För att fastställa den vilseledande karaktären hos de handlingar som avses i föregående punkt ska hänsyn tas till de faktiska omständigheter mot bakgrund av vilka de företas, med beaktande av samtliga egenskaper och förhållanden liksom det använda kommunikationsmedlets begränsningar.”

- 13 Banco de España (Spaniens centralbank) antog circular 8/1990, a entidades de crédito, sobre transparencia de las operaciones y protección de la clientela (cirkulär 8/1990, riktat till kreditinstitut, om insyn i verksamheten och om kundskydd) den 7 september 1990 (BOE nr 226 av den 20 september 1990, s. 27498). Cirkuläret har ändrats genom bland annat circular 5/1994, a entidades de crédito (cirkulär 5/1994 riktat till kreditinstitut) av den 22 juli 1994 (BOE nr 184 av den 3 augusti 1994, s. 25109). Efter ändringen genom cirkulär 5/1994 fastställdes i cirkulär 8/1990 vissa officiella referensindex eller referensräntor för hypotekslån. Bland dessa återfanns olika genomsnittliga räntesatser för hypotekslån med en löptid på mer än tre år, avsedda för förvärv av

en bostad till ett fritt fastställt pris (nedan kallade IRPH), däribland räntesatsen för lån beviljade av banker (nedan kallad bankernas IRPH) och den räntesats som avsåg lån beviljade av alla andra kreditinstitut (nedan kallat kreditinstitutens IRPH).

- 14 Ingressen till cirkulär 5/1994, som är det ändringscirkulär som avses i föregående punkt, innehöll följande avsnitt:

”De referensräntor som valts motsvarar slutligen [den årliga effektiva räntan (effektiv ränta)]. Den genomsnittliga räntan för hypotekslån som beviljats av banker och andra kreditinstitut för bostadsförvärv på marknadsmässiga villkor motsvarar den effektiva räntan fullt ut, eftersom den även inbegriper verkan av provisioner. Att använda dessa räntesatser direkt som avtalsmässig ränta skulle således leda till att den årliga effektiva räntan för en hypotekarisk transaktion skulle överstiga den ränta som tas ut på marknaden. För att anpassa den årliga effektiva räntan för denna transaktion till marknadsräntan är det nödvändigt att tillämpa ett negativt korrekturvärde, vars storlek varierar beroende på provisionen för transaktionen och betalningsfrekvensen.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 15 Den 12 maj 2006 ingick ZR och PI, å ena sidan, och Banco Santanders rättsliga föregångare, å andra sidan, ett avtal om hypotekslån avseende ett belopp på 197 934,54 EUR.
- 16 Enligt artikel 3a i avtalet (nedan kallat det omtvistade villkoret) skulle räntesatsen vara rörlig och en ny räntesats fastställas vid utgången av varje tolv månadersperiod för de påföljande tolv månaderna fram till dess att avtalet löpte ut. Den nya räntesatsen fastställs i förhållande till en ”referensränta”, det vill säga kreditinstitutens IRPH, med tillägg av 0,20 procentenheter, eller i förhållande till en ”alternativ referensränta”, det vill säga bankernas IRPH, med tillägg av 0,50 procentenheter.
- 17 I punkt 3 i det omtvistade avtalsvillkoret definieras referensräntan enligt följande:
- ”Referensräntan ska vara [kreditinstitutens IRPH], definierad som ett enkelt genomsnitt av de viktade genomsnittliga räntesatserna för de viktigaste lånetransaktionerna avseende hypotekslån med en löptid på minst tre år, för bostadsförvärv på marknadsmässiga villkor, räntor som har införts eller justerats av [olika enheter, det vill säga] banker, sparbanker och bostadshypoteksinstitut under den månad som avses i indexet och med hänvisning till den senaste av dessa genomsnittliga räntesatser som offentliggjorts av Banco de España i [BOE] före inledningen av varje ny ränteperiod och inom tre kalendermånader före densamma.”
- 18 I nämnda punkt 3 definieras i liknande ordalag den alternativa referensräntan, vilken ska tillämpas om referensräntan inte offentliggörs.
- 19 I det omtvistade avtalsvillkoret anges även att referensräntan och den alternativa referensräntan beskrivs vidare i bilaga VIII till cirkulär 8/1990.
- 20 Den 13 februari 2020 väckte ZR och PI talan vid Juzgado de Primera Instancia n° 17 de Palma de Mallorca (Förstainstansdomstol nr 17 i Palma de Mallorca, Spanien), som är den hänskjutande domstolen. De yrkade att nämnda domstol skulle fastställa att det omtvistade avtalsvillkoret var ogiltigt då det var oskäligt och förpliktade Banco Santander att ersätta den skada som de lidit till följd av tillämpningen av detta villkor.

- 21 ZR och PI har vid den hänskjutande domstolen gjort gällande att den omständigheten att det i det omtvistade villkoret hänvisas till IRPH för den årliga översynen av räntan på deras lån, samtidigt som det föreskrivs ett begränsat påslag till dessa, nämligen 0,20 procentenheter om det rör sig om kreditinstitutens IRPH eller 0,50 procentenheter om det rör sig om bankernas IRPH, är vilseledande. En sådan presentation, som består av ett relativt begränsat påslag, uppmuntrar nämligen låntagarna att ta ett lån vars ränta kan revideras med hänvisning till ett IRPH i stället för med hänvisning till den genomsnittliga räntan på den europeiska interbankmarknaden (nedan kallat Euribor-indexet), medan med ett betydligt större påslag, så högt som runt 2 %, skulle en hänvisning till Euribor-indexet leda till en tillämpning av en lägre reviderad räntesats. Detta följer av den omständigheten att IRPH, i motsats till Euribor-indexet, beräknas på grundval av räntesatser som beaktar provisioner. Enligt klagandena i det nationella målet uppgår den skada som de lidit till följd av tillämpningen av det omtvistade villkoret till 39 799,25 euro.
- 22 Svaranden i målet vid den nationella domstolen har bestritt yrkandet såvitt gäller såväl påståendet att det omtvistade villkoret är oskäligt som beträffande beräkningen av den påstådda skadan. Svaranden har även gjort gällande att detta villkor förhandlades individuellt och att det i princip är lagenligt, eftersom IRPH utgör officiella och offentliga index och således är tillgängliga för konsumenterna. Konsumenterna kan med andra ord få kännedom om relevanta uppgifter om hur indexen beräknas och deras historiska utveckling genom att ta del av uppgifterna i det avtal som är aktuellt i det nationella målet.
- 23 Under förfarandet vid den hänskjutande domstolen har klagandena i det nationella målet vidare gjort gällande att det omtvistade villkoret ska anses ogiltigt på grund av att det, i och med att ett IRPH angavs som referensränta för den regelbundna översynen av det aktuella lånets räntesats, borde ha föreskrivit att ett negativt korrekturvärde skulle tillämpas, såsom krävs enligt cirkulär 5/1994, och inte ett positivt sådant.
- 24 Den hänskjutande domstolen har understrukit att ingressen till cirkulär 5/1994 inte har något normativt värde. Nämda domstol anser emellertid att ingressen vittnar om att den administrativa myndighet som utfärdat cirkuläret ansåg att saluföring av produkter innehållande en hänvisning till ett IRPH borde åtföljas av tillämpning av ett negativt korrekturvärde.
- 25 Vad gäller presentationen av det omtvistade villkoret har den hänskjutande domstolen påpekat att det i det avtal som är aktuellt i det nationella målet inte hänvisas till uppgifterna i ingressen om att ett negativt korrekturvärde bör tillämpas på IRPH för att anpassa dem till marknadsräntan.
- 26 När det gäller verkningarna av det omtvistade villkoret har den hänskjutande domstolen understrukit att hänvisningen till ett IRPH i sig är ofördelaktig för låntagarna, eftersom ett sådant index består av ett genomsnitt av räntesatserna för samtliga pågående berörda lånetransaktioner och dessa räntor delvis redan utgörs av provisioner och påslag.
- 27 Den hänskjutande domstolen anser därför att avsaknaden av information till låntagarna om innehållet i ingressen till cirkulär 5/1994, och således om vad som kännetecknar IRPH, men även mer allmänt om nivån på IRPH respektive Euribor-indexet, skulle kunna strida mot god sed och skapa en obalans till nackdel för konsumenterna. Detta skulle i sin tur motivera att det omtvistade villkoret kvalificeras som oskäligt.
- 28 Samma domstol anser vidare att avsaknaden av information om innehållet i ingressen till cirkulär 5/1994, i kombination med tillämpningen av ett positivt korrekturvärde som är något lägre än det som tillämpas på lån vars räntesatser fastställs med hänvisning till Euribor-indexet, skulle kunna

utgöra en affärsstrategi som är avsedd att ge intrycket av att räntekostnaderna kommer att vara fördelaktiga. Att låntagarna upplyses om den information som finns i ingressen till cirkulär 5/1994 skulle tvärtom göra det möjligt för dem att fatta ett välgrundat beslut.

- 29 Den hänskjutande domstolen har i detta sammanhang övervägt huruvida införandet av det omtvistade villkoret i det låneavtal som är aktuellt i det nationella målet kan anses utgöra en otillbörlig affärsmetod i den mening som avses i artikel 5.1 b i direktiv 2005/29, eftersom det skulle innebära, eller sannolikt kommer att innebära, en avsevärd snedvridning av genomsnittskonsumentens ekonomiska beteende på grund av avsaknaden av information om behovet av att tillämpa ett negativt korrekturvärde när referensräntan utgörs av ett IRPH. Den hänskjutande domstolen har i detta avseende påpekat att enligt EU-domstolens praxis utgör förekomsten av en otillbörlig affärsmetod, i den mening som avses i direktiv 2005/29, i samband med ett avtalsvillkor en omständighet som ska beaktas vid bedömningen av huruvida detta villkor är oskäligt.
- 30 Mot denna bakgrund beslutade Juzgado de Primera Instancia n° 17 de Palma de Mallorca (Förstainstansdomstol nr 17 i Palma de Mallorca) att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:
- "1) Med beaktande av att [kreditinstitutens IRPH] inkluderar provisioner och att de korrekturvärden som läggs till räntesatsen inkluderas, vilket innebär att det är mer kostsamt för konsumenten än övriga marknadsräntor, och med hänsyn till att det i cirkulär 5/1994 från Banco de España – som är tillsynsorganets normativa kriterium – fastställs att indexets korrekturvärden måste vara negativa, något som finansinstituten har underlåtit och åsidosatt på ett generaliserat sätt, strider det mot artiklarna 5 och 7 i [direktiv 2005/29] att helt bortse från tillsynsorganets normativa kriterium?
- 2) Om det strider mot artiklarna 5 och 7 i [direktiv 2005/29] att bortse från nämnda kriterium, och med beaktande av EU-domstolens rättspraxis i mål C-689/20, utgör denna otillbörliga praxis ett kriterium vid bedömningen och prövningen av huruvida avtalsvillkoret är oskäligt och strider den mot artiklarna 3 och 4 i [direktiv 93/13] ...?
- 3) Om cirkulär 5/1994 ..., som är en sektorspecifik reglering för finansbranschen, men okänt för den breda allmänheten, inte alls har beaktats och det anses att det strider mot artikel 7 i [direktiv 2005/29] att inte beakta det, utgör detta förhållande ett kriterium vid oskälighetsbedömningen enligt artikel 6.1 i [direktiv 93/13], och ska det, i förekommande fall, göras en prövning av huruvida [referensindexet för hypotekslån (IRPH)], som består av 'referensindex och korrekturvärde', uppfyller kravet på tydlighet?
- 4) Utgör artiklarna 3.1, 4 och 5 i [direktiv 93/13] hinder för en nationell rättspraxis enligt vilken det [inte] anses utgöra en oskälig affärsmetod att inte tillämpa ett negativt korrekturvärde på IRPH, trots att kravet på att göra detta föreskrivs i ingressen till cirkuläret [5/1994] och trots att [lån vars rörliga räntesats fastställs med hänvisning till] IRPH, som är mindre fördelaktigt än alla andra motsvarande räntesatser, har marknadsförts som om det vore en lika fördelaktig produkt som Euribor[indexet] utan att kravet på att tillämpa ett negativt korrekturvärde [på IRPH] har uppfyllts, och skulle det därmed vara möjligt att undanröja verkningarna av avtalsvillkor som innebär att IRPH ska tillämpas med hänvisning till att de kan betraktas som ogiltiga, att förmå bankerna att avstå från att använda sig av dem i framtiden, eftersom marknadsföringen av denna tjänst till utsatta konsumenter kan påverka deras ekonomiska

beteende, och att bestämma att sådana avtalsvillkor inte får införas i kommersiella avtal, eftersom de i strid med [direktiv 2005/29] har införts [för att fastställa räntesatsen] och därför är oskäligen?

- 5) Strider det mot artikel 6.1 i [direktiv 93/13] att inte göra [en så kallad control de incorporación, det vill säga] en kontroll av att konsumenten ingått avtalet med kännedom om avtalsvillkoren och en oskälighetsbedömning [av ett villkor som föreskriver ett låneavtals rörliga räntesats fastställs med hänvisning till IRPH] i ett fall där ett korrekturvärde har införts på ett förtäckt vis, varvid gäller att ett erbjudande från en bank ska innehålla ett negativt korrekturvärde, och att konsumenten i samband med informationen som ska lämnas innan avtalet ingås inte har fått kännedom om de ekonomiska effekterna av den räntesats som tillämpas på lånet, vilket strider mot direktiv [2005/29]?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Huruvida den första, den andra, den tredje och den femte frågan kan tas upp till sakprövning

- 31 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artiklarna 5 och 7 i direktiv 2005/29 utgör hinder för ett låneavtal med rörlig ränta som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument, vari det i ett villkor om regelbunden översyn av räntesatsen hänvisas till ett officiellt index på vilket ett påslag ska tillämpas, med följd att villkoret därmed avviker från de uppgifter som anges i den rättsakt genom vilken den behöriga myndigheten införde detta index och där dessa uppgifter tvärtom preciserade att det med hänsyn till beräkningsmetoden är nödvändigt att tillämpa ett negativt korrekturvärde för att anpassa lånets effektiva ränta till marknadsräntan.
- 32 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra och den tredje frågan för att få vissa klargöranden för det fall den första frågan besvaras nekande.
- 33 Den hänskjutande domstolen har slutligen ställt den femte frågan för att få klarhet i hur artikel 6.1 i direktiv 93/13 ska tolkas i samband med ingåendet av ett låneavtal vars räntesats anges på ett vilseledande sätt som inte uppfyller kraven i direktiv 2005/29.
- 34 Enligt fast rättspraxis presumeras frågor om tolkningen av unionsrätten vara relevanta. En tolkningsfråga från en nationell domstol kan bara avvisas då det är uppenbart att den begärda tolkningen av unionsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller saken i det nationella målet, då frågorna är hypotetiska eller EU-domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den (dom av den 24 november 2020, Openbaar Ministerie (Urkundsförfalskning), C-510/19, EU:C:2020:953, punkt 26 och där angiven rättspraxis).
- 35 För att göra det möjligt för domstolen att tillhandahålla en tolkning av unionsrätten som är användbar för den nationella domstolen ska en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 94 c i domstolens rättegångsregler innehålla en redogörelse för de skäl som fått den hänskjutande domstolen att undra över tolkningen eller giltigheten av de aktuella unionsrättsliga bestämmelserna, och för det samband som den hänskjutande domstolen har funnit föreligga mellan de unionsrättsliga bestämmelserna och den nationella lagstiftning som är tillämplig i det

nationella målet (dom av den 26 januari 2023, Ministerstvo na vatreshnite raboti (Polisregistrering av biometriska och genetiska uppgifter), C-205/21, EU:C:2023:49, punkt 55 samt där angiven rättspraxis).

- 36 Den första, den andra, den tredje och den femte frågan utgår ifrån att direktiv 2005/29 är tillämpligt i det nationella målet.
- 37 Domstolen påpekar härvid att en ny rättsregel i princip ska tillämpas från och med ikraftträdandet av den rättsakt i vilken den ingår. Även om bestämmelsen inte är tillämplig på rättsliga situationer som har uppkommit och slutligt fullbordats under den äldre lagens giltighetstid, är den tillämplig på framtida verkningar av en situation som uppkommit under den äldre bestämmelsens giltighetstid liksom på nya rättsliga situationer. Med förbehåll för principen om att rättsakter inte har retroaktiv verkan, förhåller det sig annorlunda endast när den nya rättsregeln åtföljs av specialbestämmelser som specifikt reglerar dess tillämpning i tiden (dom av den 16 december 2010, Stichting Natuur en Milieu m.fl., C-266/09, EU:C:2010:779, punkt 32, och dom av den 26 mars 2015, kommissionen/Moravia Gas Storage, C-596/13 P, EU:C:2015:203, punkt 32).
- 38 Vad specifikt gäller direktiv är det som huvudregel således endast rättsliga situationer som uppstått efter det att fristen för införlivande av ett direktiv har löpt ut som omfattas av direktivets tillämpningsområde i tidsmässigt hänseende (se, för ett liknande resonemang, dom av den 15 januari 2019, E.B., C-258/17, EU:C:2019:17, punkt 53 och där angiven rättspraxis).
- 39 Enligt artikel 19 i direktiv 2005/29 skulle medlemsstaterna senast den 12 juni 2007 ha antagit och offentliggjort de lagar och andra författningar som var nödvändiga för att följa direktivet och dessa bestämmelser skulle tillämpas senast den 12 december samma år.
- 40 Vid förhandlingen uppgav Konungariket Spanien och kommissionen att direktiv 2005/29 slutligen hade införlivats med spansk rätt genom ley 29/2009, por la que se modifica el régimen legal de la competencia desleal y de la publicidad para la mejora de la protección de los consumidores y usuarios (lag 29/2009 om ändring av lagstiftningen om illojal konkurrens och reklam i syfte att förbättra skyddet för konsumenter och användare) av den 30 december 2009 (BOE nr 315 av den 31 december 2009, s. 112039).
- 41 Av det ovan anförda följer att direktiv 2005/29 inte var tillämpligt när det avtal som är aktuellt i det nationella målet ingicks den 12 maj 2006.
- 42 Tolkningen av detta direktiv saknar följaktligen betydelse för utgången i det nationella målet, vilket innebär att den första, den andra och den tredje frågan och delvis den femte frågan, vilka direkt eller indirekt avser denna tolkning, inte kan tas upp till sakprövning.
- 43 Vad gäller den femte frågan, i den del den avser tolkningen av artikel 6.1 i direktiv 93/13, innehåller begäran om förhandsavgörande inte de uppgifter som krävs enligt artikel 94 c i rättegångsreglerna för att domstolen ska kunna ge ett användbart svar till den hänskjutande domstolen, eftersom det i begäran inte redogörs för de skäl som fått den hänskjutande domstolen att undra över tolkningen av nämnda bestämmelse.
- 44 Följaktligen kan inte någon del av den femte frågan tas upp till sakprövning.

Den fjärde frågan

- 45 Den hänskjutande domstolen har ställt den fjärde frågan för att få klarhet i huruvida artiklarna 3.1, 4 och 5 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de utgör hinder för en nationell rättspraxis enligt vilken ett villkor i ett låneavtal med rörlig ränta, som använder ett IRPH som referensindex jämte ett påslag, inte är oskäligt, trots de uppgifter som anges i ingressen till cirkulär 5/1994.
- 46 Domstolen påpekar inledningsvis att beslutet om hänskjutande inte innehåller några uppgifter om det exakta innehållet i den nationella rättspraxis som avses i denna fråga. Domstolen har således inte tillgång till de uppgifter som är nödvändiga för att besvara frågan i förhållande till nämnda rättspraxis.
- 47 För det andra framgår det av redogörelsen i beslutet om hänskjutande att nämnda fråga inte endast avser den omständigheten att det omtvistade villkoret inte föreskriver att ett negativt korrekturvärde ska tillämpas på det IRPH som angetts som referensindex för att beakta effekterna av beräkningsmetoden för IRPH, såsom dessa beskrivs i ingressen till cirkulär 5/1994. Av samma redogörelse framgår nämligen också att frågan även avser det faktum att låntagarna under tiden innan avtalet ingicks inte har fått någon information om förekomsten av och innehållet i dessa uppgifter. Detta stöds bland annat av omnämmandet av artikel 5 i direktiv 93/13, en bestämmelse som avser kravet på transparens.
- 48 För det tredje följer det likaså av dessa resonemang att det omtvistade avtalsvillkoret hänvisar till cirkulär 8/1990 i den del IRPH beskrivs i bilaga VIII till cirkuläret. Av resonemanget framgår också att ingressen som innehåller uppgifter om effekterna av beräkningsmetoden för IRPH inte återfinns i detta cirkulär, utan i cirkulär 5/1994, vilka båda har varit föremål för en officiell publicering.
- 49 Mot bakgrund av det ovan anförda finner EU-domstolen att den hänskjutande domstolen har ställt den fjärde frågan för att få klarhet i huruvida artiklarna 3.1, 4 och 5 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att vid bedömningen av huruvida ett villkor i ett avtal om hypotekslån med rörlig ränta uppfyller kraven på transparens och huruvida villkoret eventuellt är oskäligt – när detta avtalsvillkor såsom referensindex för den periodiska översynen av den räntesats som är tillämplig på lånet anger ett index som fastställs i ett cirkulär som varit föremål för officiell publicering, på vilket index ett påslag tillämpas – är det relevant att beakta innehållet i uppgifter som anges i ett annat cirkulär, enligt vilka det är nödvändigt att på detta index, med hänsyn till dess beräkningsmetod, tillämpa ett negativt korrekturvärde för att anpassa räntesatsen till marknadsräntan.
- 50 Det ska preciseras att enligt EU-domstolens fasta praxis omfattar dess behörighet på detta område tolkningen av begreppen i direktiv 93/13 samt av de kriterier som den nationella domstolen kan eller ska tillämpa när den prövar ett avtalsvillkor mot bakgrund av bestämmelserna i direktivet, varvid det ankommer på den nationella domstolen att, med beaktande av dessa kriterier och mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet ta ställning till hur ett visst avtalsvillkor konkret ska kvalificeras. Härav följer att EU-domstolen ska begränsa sig till att upplysa den nationella domstolen om vilka omständigheter den ska beakta (se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 januari 2014, Constructora Principado, C-226/12, EU:C:2014:10, punkt 20 och där angiven rättspraxis, och dom av den 3 mars 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punkt 52 och där angiven rättspraxis).

- 51 Vad för det första gäller kravet på transparens i avtalsvillkor, såsom detta följer av artikel 4.2 och artikel 5 i direktiv 93/13, erinrar domstolen om att det är av grundläggande betydelse för konsumenten att denne före ingåendet av avtalet underrättas om avtalsvillkoren och om följderna av att avtalet ingås. Det är bland annat mot bakgrund av de uppgifterna som konsumenten avgör om han eller hon vill vara bunden av de villkor som näringsidkaren utformat i förväg (dom av den 20 september 2017, *Andriuc m.fl.*, C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 48 och där angiven rättspraxis).
- 52 Då det skyddssystem som nämnda direktiv genomför grundas på idén att konsumenten befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren, framför allt i fråga om omfattningen av informationen, ska detta krav följaktligen tolkas extensivt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 20 september 2017, *Andriuc m.fl.*, C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 44 och där angiven rättspraxis).
- 53 Konkret innebär kravet att avtalsvillkor ska vara klart och begripligt formulerade att finansinstituten, i fråga om kreditavtal, ska ge låntagarna tillräcklig information så att de kan fatta välgrundade beslut med full kännedom om omständigheterna (se, för ett liknande resonemang, dom av den 20 september 2017, *Andriuc m.fl.*, C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 51). Det ankommer härvid på den nationella domstolen, då den beaktar alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks, att kontrollera om konsumenten upplysts om samtliga omständigheter som kan påverka räckvidden av dennes förpliktelser och som ger konsumenten möjlighet att bedöma sina förpliktelser, bland annat den totala kostnaden för lånet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 20 september 2017, *Andriuc m.fl.*, C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 47 och där angiven rättspraxis).
- 54 Vid denna bedömning är det av avgörande betydelse om villkoren har formulerats på ett så pass klart och begripligt sätt att en genomsnittskonsument, det vill säga en normalt informerad samt skäligen uppmärksam och medveten konsument, kan bedöma den aktuella kostnaden, samt huruvida det i kreditavtalet finns eller saknas hänvisning till uppgifter som, med hänsyn till vilka varor och tjänster som avses med detta avtal, kan anses väsentliga (se, för ett liknande resonemang, dom av den 20 september 2017, *Andriuc m.fl.*, C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 47 och där angiven rättspraxis).
- 55 Vad närmare bestämt gäller ett villkor som, inom ramen för ett avtal om hypotekslån, föreskriver att ersättning för detta lån ska utgå med en ränta beräknad på grundval av en rörlig räntesats som – såsom i det nationella målet – har fastställts med hänvisning till ett officiellt index, ska kravet på transparens förstås på följande sätt. Nämnda krav innebär bland annat att en normalt informerad samt skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument ska ha möjlighet att förstå hur beräkningsmetoden för räntesatsen konkret fungerar och således, på grundval av klara och begripliga kriterier, bedöma de potentiellt omfattande ekonomiska konsekvenserna av ett sådant villkor för hans eller hennes finansiella förpliktelser (dom av den 3 mars 2020, *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, punkt 51 och där angiven rättspraxis).
- 56 Bland de relevanta omständigheter som det ankommer på den nationella domstolen att beakta när den gör de kontroller som är nödvändiga i detta avseende ingår inte endast innehållet i de uppgifter som kreditgivaren har lämnat i samband med förhandlingarna om det aktuella låneavtalet, utan även den omständigheten att de huvudsakliga uppgifterna avseende beräkningen av referensindexet är lättillgängliga på grund av att de har offentliggjorts (dom av den 3 mars 2020, *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, punkterna 52, 53 och 56).

- 57 I förevarande fall framgår det av beslutet om hänskjutande att det referensindex som är i fråga i det nationella målet fastställdes genom cirkulär 8/1990, vilket har varit föremål för publicering i *Boletín Oficial del Estado*. Vidare anges det i det omtvistade villkoret att detta index beskrivs i bilaga VIII till nämnda cirkulär vilket i sin tur härrör från Spaniens centralbank.
- 58 Det ankommer på den hänskjutande domstolen att försäkra sig om att den information som lämnats på detta sätt är tillräcklig för att en normalt informerad samt skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument verkligen ska få kännedom om hur det referensindex som avses i det omtvistade avtalsvillkoret beräknas.
- 59 När det gäller frågan huruvida det var tillräckligt att ge faktisk kännedom om beräkningsmetoden för det referensindex som avses i det omtvistade avtalsvillkoret i bilaga VIII till cirkulär 8/1990 för att en genomsnittskonsument ska kunna förstå och bedöma de ekonomiska konsekvenserna härav utan att vederbörande även ges kännedom om uppgifterna i ingressen till cirkulär 5/1994, ska den hänskjutande domstolen vid sin bedömning beakta betydelsen av dessa uppgifter för att konsumenten på ett korrekt sätt ska kunna bedöma de ekonomiska konsekvenserna av ingåendet av det avtal om hypotekslån som är aktuellt i det nationella målet. Den omständigheten att den institution som utfärdat cirkulär 5/1994 ansåg det lämpligt att i ingressen fästa kreditinstitutens uppmärksamhet på IRPH.s nivå i förhållande till marknadsräntan och att det var nödvändigt att tillämpa ett negativt korrekturvärde för att anpassa dem till denna räntesats utgör ett relevant indicium på att sådan information är användbar för konsumenten.
- 60 För den hänskjutande domstolens bedömning är det likaså relevant att dessa uppgifter – även om de har offentliggjorts i *Boletín Oficial del Estado* – återfinns i ingressen till cirkulär 5/1994 och inte i det cirkulär där referensindexet för avtal fastställs som det hänvisades till i den omtvistade klausulen, det vill säga cirkulär 8/1990. Det ankommer i synnerhet på den hänskjutande domstolen att pröva huruvida det för att erhålla nämnda information krävdes åtgärder som består i rent juridiska efterforskningar och som därmed inte rimligen kunde förväntas av en genomsnittlig konsument.
- 61 Vad för det andra gäller bedömningen av huruvida ett sådant villkor som det omtvistade eventuellt är oskäligt, föreskrivs i artikel 3.1 i direktiv 93/13 att ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling ska anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.
- 62 Domstolen påpekar härvid inledningsvis att det framgår av beslutet om hänskjutande att motparten i det nationella målet har gjort gällande att det omtvistade villkoret har varit föremål för individuell förhandling. Det ankommer således på den hänskjutande domstolen att avgöra denna fråga med iakttagande av reglerna om bevisbördans placering i artikel 3.2 första och tredje styckena i direktiv 93/13, där det bland annat föreskrivs att en näringsidkare som påstår att ett standardvillkor har varit föremål för individuell förhandling har bevisbördan härför.
- 63 Vid bedömningen av huruvida ett villkor i ett avtal som inte har varit föremål för individuell förhandling är oskäligt, vilket det ankommer på den nationella domstolen att göra enligt artikel 3.1 i direktiv 93/13, ska nämnda domstol, med beaktande av samtliga omständigheter i målet, först bedöma huruvida kravet på god sed eventuellt har åsidosatts och därefter huruvida det föreligger en eventuell betydande obalans till nackdel för konsumenten i den mening som avses i denna bestämmelse (dom av den 3 oktober 2019, Kiss och CIB Bank C-621/17, EU:C:2019:820, punkt 49 och där angiven rättspraxis).

- 64 För att precisera dessa begrepp erinrar domstolen om följande. När det gäller frågan under vilka förhållanden en sådan obalans uppkommer ”i strid med kravet på god sed”, konstaterar domstolen, mot bakgrund av sextonde skälet i direktiv 93/13, att den nationella domstolen vid denna bedömning ska pröva huruvida en gentemot konsumenten lojalt och rättvist handlande näringsidkare rimligen kunde utgå från att konsumenten skulle godta ett sådant avtalsvillkor efter en individuell avtalsförhandling (dom av den 26 januari 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, punkt 60 och där angiven rättspraxis).
- 65 Vid bedömningen av huruvida ett avtalsvillkor medför en ”betydande obalans” i avtalsparternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten, ska bland annat de regler beaktas som enligt nationell rätt blir tillämpliga om parterna inte har avtalat något därom. Det är med hjälp av en sådan jämförelse som det ska avgöras om, och i så fall i vilken grad, avtalet i rättsligt hänseende försätter konsumenten i ett sämre läge än vad som följer av gällande nationell rätt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 26 januari 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, punkt 59). När det gäller ett villkor om beräkning av räntan för ett visst låneavtal är det även relevant att jämföra beräkningsmetoden för den räntesats som föreskrivs i villkoret och det faktiska räntebelopp som följer därav, med de beräkningsmetoder som vanligen tillämpas och den lagstadgade räntesatsen liksom de räntesatser som tillämpades på marknaden när det aktuella avtalet ingicks för ett lån med ett belopp och en löptid som motsvarar dem i det aktuella låneavtalet (dom av den 26 januari 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, punkt 65).
- 66 Det ska även erinras om att det förhållandet att ett avtalsvillkor är transparent, såsom krävs enligt artikel 5 i direktiv 93/13, utgör en av de faktorer som ska beaktas vid bedömningen av huruvida villkoret är oskäligt (dom av den 3 oktober 2019, Kiss och CIB Bank C-621/17, EU:C:2019:820, punkt 49). Det följer däremot av artikel 4.2 i direktivet att den omständigheten att ett avtalsvillkor inte är klart och begripligt formulerat inte i sig är tillräcklig för att det ska anses oskäligt (se, för ett liknande resonemang, beslut av den 17 november 2021, Gómez del Moral Guasch, C-655/20, EU:C:2021:943, punkt 37).
- 67 Slutligen ska artikel 4.1 i direktiv 93/13 beaktas, vari det preciseras att frågan huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt ska bedömas med beaktande av bland annat alla övriga villkor i avtalet. Eftersom IRPH, enligt vad som anges i ingressen till cirkulär 5/1994, inbegriper verkan av provisioner, kan det vara relevant att undersöka vilken typ av provisioner som eventuellt föreskrivs i andra villkor i det avtal som är aktuellt i det nationella målet, för att kontrollera om det föreligger en risk för dubbel ersättning för vissa av långgivarens prestationer.
- 68 Det ankommer på den hänskjutande domstolen att bedöma situationen i det nationella målet med beaktande av de uppgifter som nämns i punkterna 51–67 ovan, efter att ha kontrollerat de faktiska omständigheterna i målet och de nationella bestämmelserna.
- 69 Mot denna bakgrund ska den fjärde frågan besvaras enligt följande. Artiklarna 3.1, 4 och 5 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att vid bedömningen av huruvida ett villkor i ett avtal om hypotekslån med rörlig ränta uppfyller kraven på transparens och huruvida villkoret eventuellt är oskäligt – när detta avtalsvillkor såsom referensindex för den periodiska översynen av den räntesats som är tillämplig på lånet anger ett index som fastställs i ett cirkulär som varit föremål för officiell publicering, på vilket index ett påslag tillämpas – är det relevant att beakta innehållet i uppgifter som anges i ett annat cirkulär, enligt vilka det är nödvändigt att på detta index, med hänsyn till dess beräkningsmetod, tillämpa ett negativt korrekturvärde för att anpassa räntesatsen till marknadsräntan. Det är också relevant huruvida denna information är tillräckligt tillgänglig för en genomsnittskonsument.

Rättegångskostnader

- 70 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (nionde avdelningen) följande:

Artiklarna 3.1, 4 och 5 i direktiv 93/13 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal

ska tolkas på följande sätt:

Vid bedömningen av huruvida ett villkor i ett avtal om hypotekslån med rörlig ränta uppfyller kraven på transparens och huruvida villkoret eventuellt är oskäligt – när detta avtalsvillkor såsom referensindex för den periodiska översynen av den räntesats som är tillämplig på lånet anger ett index som fastställs i ett cirkulär som varit föremål för officiell publicering, på vilket index ett påslag tillämpas – är det relevant att beakta innehållet i uppgifter som anges i ett annat cirkulär, enligt vilka det är nödvändigt att på detta index, med hänsyn till dess beräkningsmetod, tillämpa ett negativt korrekturvärde för att anpassa räntesatsen till marknadsräntan. Det är också relevant huruvida denna information är tillräckligt tillgänglig för en genomsnittskonsument.

Underskrifter